

Раман Скірмунт у Італіі,
пачатак XX стагоддзя.

Раман Скірмунт:

загадкавы сфінкс беларускай палітыкі

У 2018 годзе доктар гістарычных навук Алесь Смалянчук выпусціў 700-старонкавую кнігу «Раман Скірмунт (1868-1939). Жыццяпіс грамадзяніна Краю». Мы выбралі з яе шэраг нечаканых фактаў пра аднаго з прэм'ераў БНР.

Бацькі мелі 10 дзяцей, але разам не жылі

Аляксандр ажаніўся з Тэафілай Любанскай. Першых назвалі ў гонар бацькоў — Тэафіла і Аляксандр. Пара разам не жыла: Тэафіла толькі зімвала ў Парэччы, а з вясны да восені жыла ў Тэклінаполі на Вілейшчыне.

Чамусьці большасць дзяцей Аляксандра і Тэафілы не стварылі ўласнай сям'і. Ніхто з пяцёх сыноў не ажаніўся, і толькі дзве дачкі мелі дзяцей.

Пакахаў жонку свайго фурмана

Раман Скірмунт не быў жанаты, але меў каханую жанчыну. Ёю была

сялянка Кацярына Цярэшка, ці то на 7, ці то на 12 гадоў маладзейшая.

Кацярына стала ўдавой у 1915-м, прычым помнік яе мужу ставіў сам Скірмунт, на камені захаваўся надпіс: «*Pamięci Romana Tereszki. Druha wiernego Romana Skirmunta poświęcam*». Фурман трагічна загінуў у 40 гадоў — скінулі коні.

Сыноў Кацярына нарадзіла яшчэ пры мужу, але не ад яго, лічаць вяскоўцы, з якімі размаўляў Алесь Смалянчук. Бо ўсе чацвёра сыноў: Олесь, Раман, Уладзімір і Петрусь — «былі падобныя да Скірмунта як партрэты».

Кацярына дажыла да 1957 года, а лёс сыноў склаўся па-рознаму. Олесь пражыў 37 гадоў, памёр у вайну. Вядома, што ажаніўся з дзяўчынай, якая не падабалася Скірмунту, бо выступіла супраць яго на сялянскім сходзе. Скірмунт

гэты шлюб не ўхваліў, не даў дрэва на хату, і маладым прыйшлося перасхаць у суседнюю вёску. Олесь стаў кавалём, яго жонка Гэля — краўчыхай.

Іншы сын, Раман, быў лесніком у маёнтку Скірмунта, у 1939 годзе высланы. Петрусь у час вайны служыў у паліцыі, адступіў разам з немцамі. У Польшчы яго нібыта арыштавалі, вывезлі на Усход.

Уладзімір Цярэшка дажываў пры маці, а ягоныя дзеці перабраліся ў Пінск.

Меў дзяцей ад некалькіх жанчын?

Магчыма, Кацярына Цярэшка была не адзінай жанчынай Скірмунта. Алесь Смалянчук запісаў успаміны кабеты, якая сцвярджае, што яе дзядзька, Георгій Кучынскі, — сын Рамана Скірмунта. Той клапаціўся пра адукацыю

Не быў жанаты, жыў з сялянкай,
быў прынцыпова дэмакратычным...

полным текстом документа можно ознакомиться в библиотеке

Аляксандр, бацька Рамана Скірмунта, не скончыў універсітэт, бо мусіў дапамагачь бацьку на суконнай фабрыцы ў Парэччы. Ён стаў паспяховым прадпрымальнікам. На яго землях адкрылася першая ў рэгіёне фабрыка па вытворчасці туалетнага мыла. Яшчэ адзін цікавы артыкул даходу — продаж варсільных шышак, суплоддзяў варсянкі, якія выкарыстоўвалі для стварэння начосу на тканіне. Пра Скірмунтаву плантацыю варсянкі уражана згадваў гісторык Мітрафан Доўнар-Запольскі. Аляксандр спачуваў паўстанцам 1863 года, напрыклад, перавозіў у сваёй карэце Рамуальда Траўгута. Хоць сам і не падтрымаў паўстанне: быў супраць узброенай барацьбы.

Пляменнік забіў сябе праз няшчаснае каханне

Аляксандр, сын Зянона Скірмунта, быў студэнтам гданьскай палітэхнікі. Пакахаў настаўніцу, бацькі былі супраць шлюбу.

Трагедыя здарылася ў маі 1930-га. Сучасныя вяскоўцы ўспамінаюць, што Генрык Скірмунт забараніў хаваць самагубцу на родавых могілках у Моладаве. Няшчаснай маці дапамог іншы дзевяр, Раман Скірмунт: самагубцу пахавалі ў ягоным Парэччы, у парку.

У сям'і бытвала легенда пра велікакняскае паходжанне, але гаварылі пра гэта з іроніяй

Адна са Скірмунтаў, Ганна, падпісала ліст да віленскага ▶

хлопца, дапамог паступіць у Пінскую гімназію, настаўніцкую семінарыю і, урэшце, Ягелонскі ўніверсітэт у Кракаве.

Чаму вяскоўцы так спакойна ставіліся да Скірмунтавых пазашлюбных дзяцей? Можам прыгадаць *jus primae noctis*, або «права першай ночы». Польскі антраполог Юзаф Абрэмскі падчас палескай экспедыцыі 1934–1936 гадоў запісваў успаміны пра часы прыгону. У прыватнасці, сюжэт пра Скірмунта з маёнтка Вітчоўка, да якога маці мусілі прыводзіць сваіх дачок перад вяселлем.

Генрыка Скірмунта, які жыў у Моладаве, лічылі шалёным

Раманаў брат спускаў сабак, як толькі нехта падыходзіў да палаца, часта крычаў на людзей. Калі мясцовыя дзеці аднойчы прыйшлі спяваць калядкі, ледзь не пазабіваў «за нашу мову», успамінае жыхарка Моладава. Псіхічна неўраўнаважаным чалавекам называе Генрыка Скірмунта дачка ягонага аканома.

Хаця дырэктар моладаўскай школы памятае наадварот: «пан Генрык ніколі не быў абьякавы да няшчасцяў, якіх хапала ў вёсцы», і дапамог скончыць будаўніцтва новай школы.

Раман Скірмунт бачыўся з братамі і сёстрамі на Раство і Вялікдзень. Многія ў сям'і мелі мілыя мянушкі, напрыклад, старэйшы брат Аляксандр — Парцалянавы, сястра Браніслава — Вежа Мудрасці, а Ванда — Цюпця. Алену называлі Вечнай Маладосцю, Феліцыю — Цэрэрай Лагішынскай (Цэрэра — рымская багіня зямлі і ўрадлівасці). Апошняя на доўга пасварылася з сям'ёй: пасля смерці маці яна забрала сабе большую частку маёнтка Тэклінаполь на Вілейшчыне, хаця маёнтак быў дадзены ім на дваіх з сястрой Тэафілай.

На фота: **Скірмунты ў жніўні 1939-га. Злева — Канстанцін, стаіць у шэрым — Генрык, сядзяць Алена, Марыя і Раман.**

У кастрычніку 1939-га па Скірмунтаў ужо прыйшоў вясковы «рэвалюцыйны камітэт». Прычым у складзе камітэта аказваўся чалавек, асуджаны за крадзеж мёду з вулляў Рамана Скірмунта. Скірмунтаў пасадзілі на воз і заявілі, што павязуць у Пінск на допыт, але па дарозе расстралялі. Назаўтра адзін з камітэчыкаў хадзіў у вяртанні Рамана Скірмунта і з ягоным гадзіннікам.

Браты і сястра Рамана Скірмунта: злева — Генрык, справа Марыя і Канстанцін. 1930-я ў Моладаве.

На пачатку XX стагоддзя ў ваколіцях Пінска і Янова хадзіла прымаўка: «Шчо ні морда, то Орда, шчо ні шпунцік, то Скірмунцік».

сялянскія выступленні 1905 года закрунулі і землі Скірмунтаў.

У вайну жыў на плошчы Незалежнасці

Пераехаў у Менск у час Першай сусветнай, з набліжэннем нямецкіх войскаў. Разам з маці і двума слугамі пасяліўся на трэцім паверсе даходнага дома Абрампольскага, які стаіць на цяперашняй плошчы Незалежнасці, побач з Чырвоным касцёлам (дарэчы, фундатар касцёла, Эдвард Вайніловіч, быў адным з найлепшых сяброў Скірмунта). У гэтым жа доме здымала кватэру вядомая беларуская мецэнатка Магдалена Радзівіл.

Кастрычніцкі пераварот

